

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:1488

av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M)

Ingripare och vittnen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av straff- och skadeståndsrätten för att stärka ingripares och vittnens ställning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra rättsväsendets arbete med att stötta ingripare och vittnen och att ge dem ett gott bemötande och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Nu har det gått två år sedan det brutala dubbelmordet i Ljungsbro, då en kvinna och en pojke miste livet. Händelsen aktualiserar vilket stöd och rättsligt skydd som finns för den som bevittnar grova brott.

Gärningsmän borde kompensera vittnen och ingripare för förstörda kläder och psykisk skada genom att betala skadestånd. I andra hand skulle då staten kunna betala ut brottsskadeersättning, om gärningsmannen inte kan betala skadeståndet. Åklagaren såg dock inte ingriparen i Ljungsbro som målsägande och hjälpte honom därför inte att driva en skadeståndstalan i brottmålet.

Det är viktigt att den som gör ett rådigt ingripande eller bevittnar ett grovt brott får gott stöd och rätt till skälig ersättning för sådana kostnader som föranletts av ingripandet. Om ett vittne i vissa situationer även skulle ses som brottsoffer skulle det ge personen möjlighet att få ett målsägandebiträde och juridiskt stöd när det gäller att kräva skadestånd från gärningsmannen.

Det finns redan idag möjlighet att väcka åtal för vållande till kroppsskada eller sjukdom, om en person av oaktsamhet åsamkar någon annan en psykisk skada (sömnstörningar, ångest, chock, neuros, depression, posttraumatiskt stressyndrom eller

annan medicinskt påvisbar effekt). Om en gärningsman slår ihjäl någon framför ögonen på andra personer skulle man kunna hävda att gärningsmannen i vart fall varit oaktsam i förhållande till risken att förorsaka vittnena psykisk skada. Det vore värdefullt att få en domstolsprövning av frågan om en mördare kan begå brottet vållande till (psykisk) kroppsskada gentemot ett vittne.

Många åklagare skulle emellertid sannolikt tveka inför att väcka ett sådant åtal, med hänvisning till att det är svårt att bevisa att en psykisk skada föreligger. Psykiska skador kan dock diagnostiseras på ett vetenskapligt sätt och rättsväsendet borde generellt sett bli bättre än idag på att upprätthålla det straffrättsliga skydd som lagstiftaren har skapat mot psykiska skador. I brottsbalkspropositionen sägs till exempel tydligt att det är avsett att ”vissa svårare former av psykisk påverkan skall falla under misshandelsbegreppet”.

Det finns härutöver ytterligare en möjlighet att utforska inom ramen för gällande rätt. Enligt lag har anhöriga till personer som dödsats genom brott rätt till skadestånd för psykiska skador, oavsett om de bevittnat händelsen eller inte. Den rätten har utvidgats i rättspraxis så att även anhöriga till personer som skadats allvarligt genom brott fått skadestånd. En hovrätt beviljade skadestånd för psykisk skada till en kvinna som upptäckte sin bror efter att han misshandlats svårt med kniv och åsamkats livshotande bukskador. Det framstår inte som orimligt om även andra än anhöriga som bevittnar grovt våld och drabbas av psykiska skador skulle kunna få skadestånd. Mot bakgrund av rättsväsendets tvekan inför att ta sig an psykiska skador framstår det dock som tveksamt om det går att få till stånd en prövning av skadestånd för vittnen för att se hur långt praxis kan utvecklas.

Eftersom straff- och skadeståndsrätten således i praktiken inte framstår som tillräcklig för att tillgodose vittnens och ingripares berättigade anspråk bör lagstiftningen ses över.

Vi förde fram dessa synpunkter i en liknande motion förra året. Justitieutskottet skrev i sitt yttrande: *”Utskottet ser inte något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2014/15:2878 (M). Utskottet konstaterar att det av förordningen (1988:842) om ersättning och belöning åt den som hjälper polisen framgår att det finns möjligheter att få ersättning för den som skadas till följd av att han eller hon ingripit för att t.ex. avvärja ett brott mot en person.”*

Det är korrekt att det går att få viss ersättning från staten enligt den lag som utskottet nämner, men det löser inte två grundläggande problem:

- Ingripare och vittnen förtjänar i en del fall att bli behandlade som brottsoffer, eftersom även det som de har råkat ut för har inneburit sådant lidande att det är/borde vara straffbart att utsätta någon för. Den som ser en annan människa dödas är ofta inte enbart ett vittne, utan drabbas inte sällan av sådana psykiska skador att han eller hon själv är/borde vara ett brottsoffer.

- Det borde i första hand vara gärningsmannen som hade skyldighet att genom skadestånd ersätta ingripare och vittnen för ekonomiska förluster som de drabbats av i form av till exempel förstörda kläder, förlorad arbetsförtjänst och liknande. Förstahandsansvaret borde inte, med stöd av den lag utskottet nämner, placeras på staten. Gärningsmannen borde också ha skyldighet att betala skadestånd för till exempel sveda och värk, i de fall ingripare och vittnen utsatts för sådant lidande som enligt den första punkten är eller borde vara straffbart att utsätta någon för.

Det behövs således en översyn av lagstiftningen för att stärka ingripares och vittnens rättigheter och för att placera ansvaret där det hör hemma, hos gärningsmannen, inte primärt hos staten. Vittnen och ingripare är viktiga för vårt rättsväsende. Därför måste alla anstränga sig ännu mer än idag för att skydda och stötta dem.

[Motionärernas namn]

Andreas Norlén (M)

Finn Bengtsson (M)